

להזהר מתחליפים תגובה לתגובה

פרופ' יעקב רבקין

ראשית כל, הואיל והמבקר מייחס לי כוונות ומוטיבציות שונות, עלי להכריז שמטרת היא להעלות לדיון מספר הנחות יסוד של החיים היהודיים בני זמננו, שנמנעים מלבקרן. אין בכוונתי לפגוע בקבוצה חברתית כלשהי, וודאי שלא בפרטים, אלא להזהיר מפני הסכנה בהצגת הציונות ומדינת ישראל כתחליף ליהדות. אם המבקר מוצא הכללות שליליות במאמרי ביחס להתנהגות הציבורית הישראלית, הרי שהסתפקתי בציטוט דבריו של הלל הקין הדואג לרושם השלילי המוקרן ע"י החברה הישראלית, דאגה המעוגנת במסורת היהודית. אין לי עניין בהשוואה בין הישראלים לקבוצות אחרות, אלא בייחוס התנהגותם השלילית "הסטריאוטיפית" לשיטת החינוך הציוני, שהדגישה כוחנות ואי-התחשבות בזולת כנגד המסורת היהודית.

באשר לזהות הרעיונית בין הציונות לבין האנטישמיות, אין המטרה להתייחס למוטיבציות של שתי התנועות, כפי שעושה המבקר, אלא לציין ששתייהן בקשו "לתקן את היהודי" על סמך ביקורת זהה במידה רבה. (גם אין לייחס לאנטישמיות של התחלת המאה הנוכחית כוונת השמדה פיזית).

המבקר משלים היטב את מאמרי בציטוטים של חוקרים בעלי שם אשר נמנעתי לצטט בכדי לא להכביד. כדי לא להסיט את הדיון לא מצאתי לנכון לדון כאן על פיצול מחשבת רוסו או על יחסים בין ליברליזם ולאומיות, אלא בחרתי להציג את השאלות המהותיות, כגון האם השואה היא "תאונת דרכים" ביישום הליברליזם, או שמא תופעה בלתי נמנעת של "הגורל היהודי", כפי שמבינים אותו במישור הפוליטי והחברתי ולא במישור המוסרי והמסורתי. הגם שניתנה ליהודים אופציה להשתתף בלאומיות של מדינות מודרניות, השתתפותם היתה מלאה, גם בלאומיות הטוטליטרית של מוסוליני.

באשר להשוואת הציונות עם התנועה הקומוניסטית: השוואה זו היא רב-גונית במובן האידאולוגי ואין מטרתה לעורר רגשות כגון "מיאוס במהלך הציוני", שהמבקר מייחס לי. לעומת זאת, ההשוואה שעושה המבקר בין טקס יום השואה עם טקסים צבאיים במדינות נאורות היא מטעה, שכן היא מתעלמת מכך שהארוע שלו מוקדש הטקס קשור לתולדות הצבא של המדינה, בדומה למצעד ה-11 נובמבר בפריז. טקס יום השואה צויין אך ורק כדי

ליצור קשר סיבתי המדגיש את הצורך בהסתמכות על כח צבאי כערוכה למניעת הישנותה של שואה עתידית.

אף השוואתו של המבקר בין תנועות לאומיות שונות באירופה לבין הציונות הינה מטעה. גריבלדי או ביסמרק התכוונו ליצור ארגון מדיני חדש והשתמשו ברומנטיזם וכלים אידיאולוגיים אחרים. לעומת זאת, ציונים כמו הרצל, נורדאו או בן-גוריון, המציאו אומה חדשה מנוגדת למסורת היהודית שהדגישה, אם להשתמש בדברי רס"ג, ש"אומתנו בני ישראל אינה אלא בתורתיה".

יתירה מזו, גריבלדי וביסמרק לא העבירו אוכלוסיות לארץ רחוקה שקראוה בצורה פרדוקסלית "מולדת". אפילו מנהיגי ברית המועצות והשלטון הקומוניסטי במזרח גרמניה, שביססו את הזהות הלאומית החדשה על אידאולוגיה היו פחות מהפכנים מהציונים, שבקשו לעקור לא רק את ההגדרה המסורתית של היהודי, אלא גם לעקור קהילות עתיקות ממקומן. הואיל והמפעל הציוני התעלם מהערבים שישבו אז בארץ ישראל ומהתנגדותם לעליית היהודים, נוצרו גם בעיות קיומיות כרוניות של בטחון ומוסר, וגם בעיות מבחינת ההצדקה ההלכתית של "ניצחון הרצון" הציוני.

השוואתו של המבקר בין ניצול כלכלי של מהגרים בישראל וארצות הגירה אחרות אף היא מטעה. בניגוד לארצות הנ"ל שהמהגרים נמשכים אליהן מרצונם הפרטי ובשל תקוותיהם, שהיו מבוססים על שיקולים שונים, הרי שהמפעל הציוני יזם את העליה, עודד אותה וגם השתמש במהגרים כ"חומר אנושי", דהיינו, פיתה אותם משיקולים מדיניים באמצעות תעמולה שיטתית. אשר על כן, אין המשמעות של קשיי ההגירה דומה בשני המקרים.

לסיכום, תגובתו הרצינית והמנומסת של המבקר מאד מעודדת. הוא מודה באופי החיוני של השאלות שמאמרי העלה לדיון, כפי שהתכוונתי. גם הפתרונות שהצעתי (אם בכלל ניתן לדבר על פתרונות בתחום הזה) מכוונים לעבר דיון בישראל ובתפוצות, ומטרתם לחסוך חיים יהודיים, רוחניים ופיזיים, שמשקלם גדול בלא השוואה ממבנים אידיאולוגיים וממיתוסים חברתיים המרחיקים את היהודים ממסורת אבות.

מדינת ישראל איננה מסמלת את "סוף ההסטוריה" ויש להתחשב בה ובמחיר שקיומה ממשיך לדרוש, כשלב בהמשכיות היהודית שהוגדרה ע"י תורה ומצוות.